

ПОСТАНОВА ІМЕНЕМ УКРАЇНИ

6 липня 2016 року

м. Київ

Судова палата у цивільних справах Верховного Суду України в складі:

головуючого Яреми А.Г.,

**суддів: Гуменюка В.І., Лященко Н.П., Охрімчук Л.І.,
Сімоненко В.М.,**

розглянувши на засіданні *справу за позовом публічного акціонерного товариства «Райффайзен Банк Аваль» до ОСОБА_1, ОСОБА_2, ОСОБА_3, ОСОБА_4, ОСОБА_5 про звернення стягнення на предмет іпотеки* за заявою публічного акціонерного товариства «Райффайзен Банк Аваль» про перегляд ухвали Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 20 квітня 2015 року,

в с т а н о в и л а:

У липні 2014 року публічне акціонерне товариство «Райффайзен Банк Аваль» (далі – ПАТ «Райффайзен Банк Аваль») звернулося до суду із зазначеною позовною заявою, посиляючись на те, що 13 лютого 2008 року між відкритим акціонерним товариством «Райффайзен Банк Аваль» (далі – ВАТ «Райффайзен Банк Аваль»), правонаступником якого є ПАТ «Райффайзен Банк Аваль», та ОСОБА_5 укладено кредитний договір, відповідно до умов якого останній отримав кредит у розмірі 52 тис. дол. США зі сплатою 13, 75 % річних та кінцевим терміном повернення коштів 12 лютого 2015 року.

14 лютого 2013 року між банком та ОСОБА_5 укладено додаткову угоду до кредитного договору, за умовами якої позичальнику надано 358 тис. 736 грн 9 коп. на рефінансування заборгованості в національну валюту, а також розроблено новий графік погашення кредитної заборгованості.

З метою забезпечення виконання зобов'язань за кредитним договором 14 лютого 2008 року між банком та ОСОБА_1, ОСОБА_2, ОСОБА_3 і ОСОБА_4 укладено іпотечний договір, а 15 лютого 2013 року – додаткову угоду до цього іпотечного договору, за якими банку передано в іпотеку квартиру АДРЕСА_1 загальною площею 65,1 кв. м, яка належить на праві власності іпотекодавцям.

Вважаючи, що позичальник належним чином не виконав зобов'язань за кредитним договором, у зв'язку із чим виникла заборгованість, яка станом на 2 липня 2014 року складала суму 397 тис. 313 грн 1 коп., банк просив у рахунок

погашення цієї заборгованості за кредитним договором звернути стягнення на предмет іпотеки шляхом його продажу на прилюдних торгах в межах процедури виконавчого провадження, за початковою ціною продажу, встановленою на рівні, не нижчому за звичайні ціни на цей вид майна, на підставі оцінки, проведеної суб'єктом оціночної діяльності/незалежним експертом на стадії оцінки майна під час проведення виконавчих дій.

Луцький міськрайонний суд Волинської області рішенням від 22 січня 2015 року, залишеним без змін ухвалою Апеляційного суду Волинської області від 20 березня 2015 року, у задоволенні позову відмовив.

Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ ухвалою від 20 квітня 2015 року відмовив у відкритті касаційного провадження за касаційною скаргою ПАТ «Райффайзен Банк Аваль» на вищезазначені судові рішення.

У заяві ПАТ «Райффайзен Банк Аваль» про перегляд судових рішень порушується питання про скасування ухвали суду касаційної інстанції та ухвалення нового рішення про задоволення позову з передбачених пунктами 1, 4 частини першої статті 355 Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК України) підстав: неоднакового застосування судом касаційної інстанції одних і тих самих норм матеріального права, що спричинило ухвалення різних за змістом судових рішень у подібних правовідносинах; невідповідності судового рішення суду касаційної інстанції викладеному у постанові Верховного Суду України висновку щодо застосування у подібних правовідносинах норм матеріального права, а саме положень Закону України від 3 червня 2014 року № 1304-VII «Про мораторій на стягнення майна громадян України, наданого як забезпечення кредитів в іноземній валюті» (далі – Закон № 1304-VII).

На підтвердження зазначених підстав подання заяви ПАТ «Райффайзен Банк Аваль» посилається на ухвалу колегії суддів судової палати у цивільних справах Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 17 лютого 2016 року у справі за позовом товариства з обмеженою відповідальністю «ОТП Факторинг Україна» (далі – ТОВ «ОТП Факторинг Україна») до фізичних осіб про звернення стягнення на предмет іпотеки, виселення та зняття з реєстраційного обліку і за зустрічним позовом фізичних осіб до ТОВ «ОТП Факторинг Україна», публічного акціонерного товариства «ОТП Банк» про визнання правочину недійсним (№ 6-35023св15).

Крім того, ПАТ «Райффайзен Банк Аваль» у заяві про перегляд судових рішень посилається на постанову Судової палати у цивільних справах Верховного Суду України від 20 січня 2016 року у справі за позовом публічного акціонерного товариства «Укрсоцбанк» до фізичної особи про звернення стягнення на предмет іпотеки (№ 6-482цс15).

Так, ухвалюючи судові рішення у справах (№ 6-35023св15, № 6-482цс15), суди виходили з того, що Закон № 1304-VII не призупиняє дію будь-яких нормативних актів у сфері регулювання кредитних правовідносин, зокрема тих, що визначають правові підстави для звернення в судовому порядку стягнення на відповідні предмети забезпечення, його чинність на час вирішення спору сама по собі не може бути підставою для відмови в захисті порушеного права.

Натомість у справі, яка переглядається, суд першої інстанції, з висновками якого погодилися суди апеляційної та касаційної інстанцій, відмовляючи в задоволенні позову, виходив з того, що оскільки договір іпотеки було укладено в іноземній валюті щодо житлового приміщення, яке є постійним місцем проживання відповідачів, то до таких правовідносин підлягає застосуванню Закон № 1304-VII, що є підставою для відмови в задоволенні позовних вимог банку.

Наведені правові висновки суду касаційної інстанції про застосування судами норм матеріального права (положень Закону № 1304-VII), покладені в основу судового рішення, яке переглядається, є неоднаковими з висновками, зробленими в наданих для порівняння судових рішеннях.

Заслухавши суддю-доповідача, дослідивши доводи заявника, Судова палата у цивільних справах Верховного Суду України вважає, що заява підлягає частковому задоволенню з огляду на таке.

Суди у справі, яка переглядається, встановили, що 13 лютого 2008 року між ВАТ «Райффайзен Банк Аваль», правонаступником якого є ПАТ «Райффайзен Банк Аваль», та ОСОБА_5 укладено кредитний договір, відповідно до умов якого останній отримав кредит у розмірі 52 тис. дол. США зі сплатою 13,75 % річних та кінцевим терміном повернення коштів 12 лютого 2015 року.

14 лютого 2013 року між ПАТ «Райффайзен Банк Аваль» та ОСОБА_5 укладено додаткову угоду до кредитного договору, за умовами якого позичальнику надано 358 тис. 736 грн 9 коп. на рефінансування заборгованості в національну валюту, а також розроблено новий графік погашення кредитної заборгованості.

З метою забезпечення виконання зобов'язань за кредитним договором 14 лютого 2008 року між банком та ОСОБА_1, ОСОБА_2, ОСОБА_3 і ОСОБА_4 укладено іпотечний договір, а 15 лютого 2013 року – додаткову угоду до цього іпотечного договору, за якими банку передано в іпотеку квартиру АДРЕСА_1 загальною площею 65,1 кв. м, яка належить на праві власності іпотекодавцям.

Вирішуючи питання про усунення розбіжностей у застосуванні судом касаційної інстанції норм матеріального права, Судова палата у цивільних справах Верховного Суду України виходить з такого.

Відповідно до статті 1054 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України)

за кредитним договором банк або інша фінансова установа (кредитодавець) зобов'язується надати грошові кошти (кредит) позичальникові у розмірі та на умовах, встановлених договором, а позичальник зобов'язується повернути кредит та сплатити проценти.

Згідно зі статтею 526 ЦК України зобов'язання має виконуватися належним чином відповідно до умов договору та вимог цього Кодексу, інших актів цивільного законодавства.

Частинами першою та третьою статті 33 Закону України «Про іпотеку» передбачено право іпотекодержателя задовольнити свої вимоги за основним зобов'язанням шляхом звернення стягнення на предмет іпотеки у разі невиконання або неналежного виконання боржником основного зобов'язання. Звернення стягнення на предмет іпотеки здійснюється на підставі рішення суду, виконавчого напису нотаріуса або згідно з договором про задоволення вимог іпотекодержателя.

7 червня 2014 року набув чинності Закон № 1304-VII, згідно з пунктом 1 якого не може бути примусово стягнуте (відчужене без згоди власника) нерухоме житлове майно, яке вважається предметом застави згідно із статтею 4 Закону України «Про заставу» та/або предметом іпотеки згідно із статтею 5 Закону України «Про іпотеку», якщо таке майно виступає як забезпечення зобов'язань громадянина України (позичальника або майнового поручителя) за споживчими кредитами, наданими йому кредитними установами – резидентами України в іноземній валюті, та за умови, що:

таке нерухоме житлове майно використовується як місце постійного проживання позичальника/майнового поручителя або є об'єктом незавершеного будівництва нерухомого житлового майна, яке перебуває в іпотеці, за умови, що у позичальника або майнового поручителя у власності не знаходиться інше нерухоме житлове майно;

загальна площа такого нерухомого житлового майна (об'єкта незавершеного будівництва нерухомого житлового майна) не перевищує 140 кв. метрів для квартири та 250 кв. метрів для житлового будинку.

Поняття «мораторій» у цивільному законодавстві визначається як відстрочення виконання зобов'язання (пункт 2 частини першої статті 263 ЦК України), що повною мірою відповідає значенню цього слова, поданому в тлумачному словнику української мови.

Отже, мораторій є відстроченням виконання зобов'язання, а не звільненням від його виконання. Відтак установлений Законом № 1304-VII мораторій на стягнення майна, наданого як забезпечення кредитів в іноземній валюті, не передбачає втрати кредитором права на звернення стягнення на предмет іпотеки (застави) у випадку невиконання боржником зобов'язань за договором, а лише

тимчасово забороняє його примусово стягувати (відчужувати без згоди власника).

Крім того, згідно з пунктом 4 Закону № 1304-VII протягом дії цього Закону інші закони України з питань майнового забезпечення кредитів діють з урахуванням його норм.

Оскільки вказаний Закон не зупиняє дії решти нормативно-правових актів, що регулюють забезпечення зобов'язань, то й не може бути мотивом для відмови в позові, а є правовою підставою, що не дає змоги органам і посадовим особам, які здійснюють примусове виконання рішень про звернення стягнення на предмет іпотеки та провадять конкретні виконавчі дії, вживати заходи, спрямовані на примусове виконання таких рішень стосовно окремої категорії боржників чи іпотекодавців, які підпадають під дію положень цього Закону на період його чинності.

Рішення ж суду в частині звернення стягнення на предмет іпотеки на час дії Закону № 1304-VII не підлягає виконанню.

Саме до цього зводяться висновки, викладені в судових рішеннях у справах № 6-35023св15, № 6-482цс15, які надані заявником для порівняння.

Однак, у справі, яка переглядається, суд касаційної інстанції, погодившись із висновками судів першої та апеляційної інстанцій, не врахував, що норми Закону № 1304-VII не передбачають підстав для відмови в захисті порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів кредиторів, і допустив неправильне застосування положень цього Закону, що призвело до неправильного вирішення спору.

Оскільки неправильне застосування судом касаційної інстанції норм матеріального права у справі, яка переглядається, призвело до неправильного вирішення справи, то відповідно до частин першої, другої статті 360⁴ ЦПК України ухвалені у справі судові рішення підлягають скасуванню з направленням справи на новий розгляд до суду першої інстанції.

Суди під час нового розгляду справи повинні врахувати, що в разі задоволення позову про звернення стягнення на предмет іпотеки резолютивна частина рішення суду має відповідати вимогам частини шостої статті 38, статті 39 Закону України «Про іпотеку» та положенням пункту 4 частини першої статті 215 ЦПК України й у ній потрібно зазначити, зокрема, початкову ціну предмета іпотеки для його подальшої реалізації.

Керуючись статтями 355, 360³, 360⁴ ЦПК України, Судова палата у цивільних справах Верховного Суду України

п о с т а н о в и л а:

Заяву публічного акціонерного товариства «Райффайзен Банк Аваль» задовольнити частково.

Рішення Луцького міськрайонного суду Волинської області від 22 січня 2015 року, ухвалу Апеляційного суду Волинської області від 20 березня 2015 року та ухвалу Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 20 квітня 2015 року скасувати, справу направити на новий розгляд до суду першої інстанції.

Постанова Верховного Суду України є остаточною і може бути оскаржена тільки на підставі, встановленій пунктом 3 частини першої статті 355 Цивільного процесуального кодексу України.

Головуючий

А.Г. Ярема

Судді Верховного Суду України:

В.І. Гуменюк

Н.П. Лященко

Л.І. Охрімчук

В.М. Сімоненко